

Stödmaterial

Hot och våld i skolan

Beslut 2014-06-18

stockholm.se

Förord

Detta stödmaterial ger skollädaingen stöd runt frågor om hot och våld i skolan.

Alla elever och medarbetare ska ha en god arbetsmiljö och känna sig trygga och säkra i sin skola/på sin arbetsplats. Därför måste situationer där hot och våld förekommer tas på allvar. Många hot- och våldssituationer kan undvikas genom förebyggande åtgärder och bra rutiner.

Stödmaterialbet betonar det förebyggande arbetet, riskanalyser och förberedelser för situationer som kan uppkomma.

Stödmaterialbet bygger på och kompletterar stadens säkerhetsprogram och utbildningsförvaltningens stödmaterial ”Trygghet och studier” samt Skolverkets ”Väpnat våld i skolan”.

Innehåll

Förord	2
1. Inledning	4
1.1 Exempel på situationer	4
2. Förebyggande arbete och riskanalys	6
2.1 Förebyggande åtgärder	6
2.2 Vad kan arbetsgivaren göra?	7
2.3 Vad kan medarbetaren göra?	7
3. Hur agerar vi vid hot om våld	8
3.1 Bedömning av hot om våld	8
4. Hur agerar vi under pågående hot/våld	10
4.1 Akut grövre/väpnat våld	10
5. Att tänka på - sammanfattning	13
5.1 Överväganden i direkt anslutning till akuta händelser	13
6. Uppföljning	14
6.1 Förhindra upprepande av händelse	14
6.2 Anmälan och rapportering	14
Bilagor	15
Hot och våld inom skolan – kartläggning av risker	16
Förekomst av våld samt analys av verksamma insatser	17
Risker	17
Förebygg	17
Agera	17
Handlingsplan	17
Lokaler	18
Snabb hjälp	18
Säkerhetsrutiner	18
Ensamarbete	18
Dokumentation	18
Hjälp efteråt	19
Minderåriga	19
Arbetsgivarens ansvar	19

1. Inledning

Alla elever och medarbetare ska ha en god arbetsmiljö och känna sig trygga och säkra i sin skola/på sin arbetsplats. Därför måste situationer där hot och våld förekommer tas på allvar. Många hot- och våldssituationer kan undvikas genom förebyggande åtgärder och bra rutiner. Trots det finns det situationer då elever och medarbetare upplever att de blir hotade eller utsätts för någon form av våld. Det är därför viktigt att alla vet vad man ska/kan göra i sådana situationer.

Du som är chef ansvarar för att göra riskbedömning utifrån tänkbara situationer då hot eller våld skulle kunna uppstå. Detta görs i samverkan med medarbetare och skyddsombud.

- Arbetsgivaren ska utreda riskerna för våld och hot och vidta de åtgärder som kan behövas.
- Arbetet ska ordnas så att riskerna för våld och hot så långt som möjligt förebyggs.
- Medarbetare ska snabbt kunna kalla på hjälp.
- Alla tillbud och händelser ska utredas och dokumenteras.
- Elever/medarbetare som utsatts för våld eller hot ska snabbt få hjälp och stöd.

Ovanstående gäller alla arbetsplatser, där det finns risk för våld och hot.

Det ska gå snabbt att kalla på hjälp vid en vålds- eller hotsituation. Rutinerna för hur det ska gå till ska vara kända bland medarbetare och elever.

Den som råkar ut för våld eller hot ska snabbt få hjälp och stöd. Det måste vara klart vilken form av fysisk, psykisk och social hjälp som ska ges för att undvika eller lindra skador. Ibland kan särskild hjälp behövas bland annat i form av skolans elevhälsa, Stockholms läns landsting eller stadens företagshälsovård.

1.1 Exempel på situationer

- Elev hotar elev
- Elev som hotar medarbetare
- Medarbetare hotar elev
- Vuxen som hotar medarbetare
- Hot mot arbetsplatsen

Följande situationer skulle kunna inträffa:

- Fysiskt våld till exempel sparkar, slag eller knuffar. Tillhyggen, vapen kan förekomma.

- Psykiskt/verbalt våld till exempel tillmälen, sexuella trakasserier.
- Text- och bildburna hot/kränkningar via t ex sms, mms, e-post, sociala medier.

Risken för att bli utsatt för något av ovanstående gäller såväl medarbetare som elever. Kränkningar, hot och våldshandlingar kan komma från både elever och vuxna.

2. Förebyggande arbete och riskanalys

Merparten av de åtgärder som föreslås inom forskningen fokuserar på vad skolan kan göra i det vardagliga, förebyggande arbetet mot hot och grövre våld. Detta stödmaterial ska ses som ett komplement till det främjande, förebyggande och åtgärdande arbete som redan görs i skolan, för att skapa en god trygg skolmiljö/skolklimat (se Riktlinjer för trygghet och studiero).

Brottsförebyggande rådets rapport 2009:6 sammanfattar denna forskning i fyra punkter ur vilka skolan kan formulera konkreta insatser i det våldsförebyggande arbetet.

- Kontinuerligt arbeta för att motverka mobbning, kränkningar och annat våld.
- Stödja eleven att skapa och upprätthålla en känslomässig anknytning till skolan.
- Säkra kommunikationskanaler mellan elever och vuxna.
- Införa ett strukturerat och systematiskt hotbedömningsarbete.

2.1 Förebyggande åtgärder

Många hot- och våldssituationer kan undvikas genom förebyggande åtgärder och bra rutiner.

På varje skola behöver förebyggande åtgärder genomföras till exempel:

- Ordningsregler som syftar till att skapa arbetsro och trivsel på skolan.
- Bemöta främlingsfientlighet, intolerans och odemokratiska värderingar med kunskap, öppna diskussioner och aktiva insatser.
- Aktuell plan/rutiner för skolans krisorganisation/-hantering.
- Checklistor för åtgärder och ansvar.
- Kartläggning av risker mot hot och våld inom skolan, bilaga 1, Hot och våld inom skolan – kartläggning av risker.
- Kartläggning av skolans lokaler, utrymningsvägar, informationskanaler för att vara mer beredd om man behöver säkra hela eller delar av skola vid väpnat våld (bilaga 2, stödmaterial från Skolverket, ”Väpnat våld i skolan”).
- Utbildning i säkerhetstänkande, hur agera utifrån olika scenarier, träning i förhållningssätt och bemötande.
- Information och instruktion om eventuella risksituationer till nya medarbetare i samband med introduktionen.
- Rutiner upprättas för att snabbt kunna larma lämpliga stödpersoner i skolan.

2.2 Vad kan arbetsgivaren göra?

Skolledningen på varje arbetsplats leder arbetet med att kartlägga riskerna för våld och hot. All personal görs delaktig i säkerhetstänkande för att skapa mental förberedelse för en akut situation.

Inom det systematiska arbetsmiljöarbetet ska återkommande bedömningar göras av riskerna på alla arbetsplatser. Som grund för bedömningarna ligger samtal om risker på arbetsplatsen, statistik om tillbud och olycksfall, arbetsmiljöronder samt kartläggning av arbetsmiljön med mera (se bilaga 1, ”Hot och våld inom skolan – kartläggning av risker”).

2.3 Vad kan medarbetaren göra?

Som medarbetare ska du:

- medverka i arbetsplatsens utveckling av metoder och strategier,
- sträva efter att ha en beredskap för att lösa olika problemsituationer,
- tillämpa ett etiskt förhållningssätt i alla relationer på arbetsplatsen,
- aktivt medverka till att stärka och stödja även de socialt oroliga eleverna.

3. Hur agerar vi vid hot om våld

3.1 Bedömning av hot om våld

- Den som får kännedom om hot om våld gör en första bedömning av om hotet är allvarligt/mycket allvarligt eller ett tomt hot.
- Om en medarbetare får kännedom om reellt/allvarligt hot som framförs av någon inom skolan ska skolledningen omedelbart kontaktas.

3.1.1 Rutiner då hotet bedöms som allvarligt/mycket allvarligt

- Om möjligt - prata med den som uttalat hotet.
- Prata eventuellt med andra vuxna och/eller elever, som kan ha hört eller känna till något om hotet.
- Själva hotbedömningen görs av skolledningen med ett antal nyckelpersoner. Överväg om polisen ska kontaktas.
- I hotbedömningen behandla och bedöm källan till hotet ingående.

3.1.2 Rutiner vid hot via sms, mms, e-post

- Kopiera meddelandet.
- Notera när meddelandet kom.
- Meddela närmsta chef.
- Överväg om polisanmälan ska göras.

3.1.3 Rutiner vid hot via sociala medier

- Kopiera meddelandet/kopiera adressen på websidan.
- Notera när meddelandet kom.
- Meddela närmsta chef.
- Överväg om polisanmälan ska göras.

3.1.3 Rutiner vid telefonhot

- Lägg inte på luren/stäng inte av telefonen.
- Om det finns fler personer i närheten överväg om högtalarfunktionen på telefonen ska aktiveras.
- Var lugn och vänlig.
- Avbryt inte.
- Anteckna telefonnumret.
- Försök att få personen som hotar att lämna så mycket upplysningar som möjligt.
- Dokumentera telefonhotet helst under pågående samtal.
- Meddela omgående närmaste chef.

- Ring polisen, 112, och begär spårning av telefonhotet. Informera om vilket telefonnummer du vill ha spårat och ungefärlig tidpunkt när samtalet kom.
- Överväg om polisanmälan ska göras.

4. Hur agerar vi under pågående hot/våld

Varje uppkommen situation är unik och behöver bedömas i varje enskilt fall. Gör en uppskattning av den uppkomna situationen och bedöm om du själv om möjligt kan bryta den eller om någon hjälp/annan medarbetare finns i närheten som kan tillkallas.

Om du bedömer att det är möjligt att bryta situationen tänk på:

- Var lugn. Iaktta försiktighet för att undvika att en situation blir hotfull.
- Bryt den akuta situationen.
- Påkalla hjälp om möjligt.
- Försök vara lugn och lyssna aktivt.
- Ta den aggressive på allvar.
- Avstå från att själv hota eller komma verbala motargument.
- Försök hålla samtalet på en saklig nivå.
- Undsätt nödställd elev eller medarbetare.
- Tillkalla skolledningen.
- Larma polisen om det bedöms som nödvändigt.

4.1 Akut grövre/väpnat våld

Akut grövre våld avser situationer/händelser där till exempel vapen används. Dessa händelser är att betrakta som allvarliga eller extraordinära. I dessa situationer kan det handla om att fatta egna personliga beslut om hur situationen ska/kan hanteras. Det är därför viktigt att all personal i skolan har god kännedom om skolans plan/rutiner vid krissituationer inklusive kartläggningen av skolans lokaler, utrymningsvägar, larm- och låssystem etcetera.

- Ha kontroll över lokalerna, fönster, dörrar etcetera och bedöm var det är tryggt.
- Om till exempel vapen är inblandade ska medarbetarna fokusera på att få bort alla övriga personer från den som hanterar vapen.
- Elever och skolpersonal tar sig till ett tryggt utrymme/område/upsamlingsplats utanför skolgården.
- Stäng eventuell av ljudet på telefoner/andra ljudkällor och släck avslöjande ljus.
- Om det är möjligt – ring skyndsamt polisen 112.
- Följ polisens anvisningar.
- Kontakta närmsta chef/skolledningen.

4.1.1 Det akuta hotet våldet pågår utanför skolbyggnaden

Hotet/våldet riktas direkt eller indirekt mot skolan men finns/pågår utanför skolbyggnaden. Varje uppkommen situation är unik och behöver bedömas i varje enskilt fall. Nedanstående är exempel på ledord som kan hjälpa dig:

- Elever och medarbetare stannar kvar inomhus och de som vistas på skolgården förflyttas omedelbart in i byggnaden.
- Lås dörrar som leder in till byggnaden (utestängning).
- Larma polisen, 112
- Bedöm situationen utifrån skolans kartläggning av lokaler, utrymningsvägar, larm- och låssystem etcetera.
- Vistas inte vid fönster
- Dra ner persienner etcetera.
- Förflytta elever mellan utrymmen under kontrollerade former.
- Bedöm om det är möjligt att fortsätta undervisningen som vanligt.

Se vidare bilaga 2, ”Väpnat våld i skolan”.

4.1.2 Det akuta hotet våldet pågår inom skolan

Hotet/våldet riktas finns/pågår inne i skolbyggnaden. Varje uppkommen situation är unik och behöver bedömas i varje enskilt fall. Nedanstående är exempel på ledord som kan hjälpa dig:

- Elever och medarbetare stannar kvar i klassrummen etcetera och låser in sig (inrymning).
- De som befinner sig utanför byggnaden ska inte gå in utan omedelbart lämna området (utrymning).
- Lås inte dörrar som leder in till byggnaden.
- Larma polisen, 112.
- Bedöm situationen utifrån skolans kartläggning av lokaler, utrymningsvägar, larm- och låssystem etcetera.
- Om möjligt förflytta elever och medarbetare snabbt och under tystnad till säkrare plats.
- Släck lampor.
- Slå av mobilens ljud.
- Var tyst.

4.1.3 Mandat att fatta beslut om åtgärder

Om situationen/tiden inte är en överhängande kritisk faktor är det rimligt att beslut fattas enligt gängse beslutsordning. Ett hot/våld som exponeras utan någon förvarning och som kommer helt överraskande måste däremot hanteras utan tidsförlost.

Rektor/skolledning kan vara på annan plats eller av annan orsak inte vara tillgänglig. Det är viktigt att skolans plan/rutiner för krissituationer utformas så att flexibilitet råder när det gäller

ansvarsförhållandet. Avsaknaden av beslut/order/direktiv får inte leda till handlingsförklaring. Det är därför nödvändigt att all personal har klart för sig under vilka förhållanden de själva kan fatta beslut och när de ska/måste fatta beslut – även beslut som rör hela skolan.

5. Att tänka på – sammanfattning

Exempel på övergripande råd som prioriteras utifrån den aktuella händelsen:

- Bryt den akuta situationen.
- Händelsen rapporteras snarast till ansvarig chef.
- Omedelbar hjälp sätts in av arbetsledningen.
- Om situationen så kräver tillkallas polis.
- Medarbetare som finns i närheten av händelsen har ett första ansvar för att drabbade får hjälp.
- Aktivera eventuellt hela eller delar av skolans krisorganisation.
- Vårdnadshavarna kontaktas samt inkallas vid behov.

- Drabbade personer ska ges ett gott omhändertagande i såväl fysiskt som psykiskt avseende.
- Vid behov ska medicinsk personal omedelbart tillkallas.
- Ordna med sällskap till vårdcentral, sjukhus (om så blir aktuellt) och se till att någon stannar hos den drabbade.
- Se till att övriga medarbetare och elever snabbt informeras om det som inträffat.

5.1 Överväganden i direkt anslutning till akuta händelser

- Utred händelsen omedelbart.
- Börja dokumentera direkt.
- Bedöm i vilken omfattning omgivningen behöver informeras. Motverka ryktesspridning. Samarbeta med närmsta chef och kommunikationschefen.
- Återgå till normala rutiner så fort som möjligt.
- Bedöm om inblandade kan behöva avlastas sina ordinarie arbetsuppgifter.
- Överväg anmälan till polis eller socialtjänst.
- Synen på brottslig handling ska bedömas på samma sätt i skolan som utanför skolan.
- Kontakta vårdnadshavare om detta inte gjorts i ett tidigare skede.
- Bedöm behov av fortsatt stöd/krisbearbetning eller andra åtgärder.
- Inblandad personal dokumenterar händelsen och uppföljningen.

6. Uppföljning

Ansvarig chef ska följa upp det psykosociala omhändertagandet, efter en vecka, efter en månad och i förekommande fall i samband med uppföljning av sjukfrånvaro. Vid behov ska chef inkalla ytterligare stöd/handledning.

6.1 Förhindra upprepande av händelse

Chef, skyddsombud och personal samverkar och analyserar händelsen för att dra erfarenheter och att vidta åtgärder för att förhindra att händelsen upprepas. Vid behov ska detta ske i samverkan med sakkunniga inom säkerhets- och arbetsmiljöområdet.

6.2 Anmälan och rapportering

I första hand beslutar rektor om polisanmälan ska göras.

Alla förvaltningar i Stockholms stad ska rapportera och följa upp incidenter. Som verktyg för detta finns stadens incident-rapporteringssystem, RISK.

www.risk.stockholm.se

Rapportera om elev/elever är skadad till S:t Eriks försäkring.

<http://www.sterikforsakring.se/>

För elev/elever på yrkesutbildningar som skadas kan nedanstående skadeanmälningsblankett behöva fyllas i:

http://www.kammarkollegiet.se/sites/default/files/skadeanmalan_blankett_gymnasieutbildning.pdf

Elevskador ska under vissa förutsättningar även anmälas till Försäkringskassan (arbetskadeförsäkringen).

Hot och våld av allvarlig art ska anmälas av ansvarig chef till Arbetsmiljöverket, <http://www.av.se/blanketter>.

På Arbetsmiljö-verkets hemsida finns ytterligare information.

Om händelsen lett till att arbetstagaren skadats och/eller behöver vara sjukskriven, ska ansvarig chef tillsammans med den drabbade och skyddsombud skriva en arbetskadeanmälan till Försäkringskassan och AFA.

Varje händelse om hot och våld med personal inblandad, ska rapporteras på blankett för anmälan om hot och våld eller genom att göra arbetskadeanmälan. Blanketter återfinns på www.forsakringskassan.se och www.afa.se

Bilagor

1. Hot och våld inom skolan - kartläggning av risker
2. Skolverkets stödmaterial ”Väpnat våld i skolan”

Bilaga 1

Hot och våld inom skolan – kartläggning av risker

Detta häfte är ett hjälpmedel vid kartläggning av risker för våld och hot om våld. Det är avsett för arbetsplatser inom grund- och gymnasieskolor.

Genom att besvara frågorna får ni en bild av var riskerna finns och ett underlag till en diskussion om vilka säkerhetsåtgärder som behövs. Det finns plats för att anteckna vilka åtgärder som ska vidtas, vem som har ansvaret för dem och när de ska vara genomförda.

Frågorna utgår från Arbetsmiljöverket och reglerna i föreskrifterna Våld och hot i arbetsmiljön, AFS 1993:2.

Förekomst av våld samt analys av verksamma insatser

- a) Förekommer fysiskt våld eller hot om våld inom skolan?
- b) Förekommer psykiskt våld eller hot om våld inom skolan?
- c) Har våldet ökat minskat? Varför? Vilka är de effektiva åtgärderna?
Vilka behöver utvecklas/förbättras?
- d) Vad kan spridas vidare som det ”goda exemplet”?
- e) Görs analys över inrapporterade händelser?
Verksamma åtgärder?
Statistik?
- f) Lämnas information till närmaste/högre chef kontinuerligt eller i vissa intervall?
Hur ofta?

Risker

- a) Vet du som arbetsgivare var riskerna för våld eller hot om våld finns?
- b) Finns det särskilda risker i vissa situationer eller på vissa platser?
- c) Känner anställda och elever, inklusive nyanställda, vikarier, tim- anställda och städpersonal, till riskerna?

Förebygg

- a) Utförs ett kontinuerligt riskanalysarbete?
- b) Har ni gjort något för att förebygga riskerna?

Agera

Vet alla anställda och elever hur man bör agera i en hot-/våldssituation?

Handlingsplan

Finns det en handlingsplan för hur våld och hot ska förebyggas där bl.a. stöd och handledning ingår?

Lokaler

- a) Förekommer det att obehöriga uppehåller sig i lokalerna?
- b) Förekommer det att obehöriga vistas på skolgården?
- c) Finns det tillräcklig belysning i och utanför lokalerna?
- d) Finns det ”hot spots” på skolan där huvuddelen av kränkning, mobbning, våld förekommer?

Snabb hjälp

- a) Går det att få snabb hjälp vid en vålds- eller hotsituation?
- c) Är informationskanalerna utarbetade inom skolan och externt?

Säkerhetsrutiner

- a) Vet alla hur man gör om man behöver kalla på hjälp?
- b) Finns de regler för hur pengar och stöldbegärliga föremål ska förvaras?
- c) Finns rutiner och regler dokumenterade, till exempel i en handlingsplan eller checklista?
- d) Kontrollerar ni regelbundet att anställda och elever känner till säkerhetsrutinerna?

Ensamarbete

- a) Händer det att någon arbetar ensam?
- b) Finns det särskilda risker för våld och hot vid ensamarbete?

Dokumentation

- a) Anmäler ni olycksfall och tillbud till Arbetsmiljöverket?
- b) Anmäler ni arbetsskador till Försäkringskassan?
- c) Anmäler ni i RISK?
- d) Utreder ni händelser med våld och hot?

Obs! Allvarliga olycksfall och tillbud ska anmälas till Arbetsmiljöverket enligt 2 § Arbetsmiljöförordningen.
Arbetsskador anmäls till Försäkringskassan enligt 42 kap 10 § socialförsäkringsbalken. Båda anmälningarna kan göras på www.anmalarbetsskada.se

Hjälp efteråt

- a) Vet ni vilken form av fysisk, psykisk och social hjälp eller stöd som ska ges för att undvika eller lindra skador?

- b) Behövs särskild hjälp från till exempel elevhälsans insatser, företagshälsovård, resurser från psykologenheten eller annan resurs?

Minderåriga

Finns det minderåriga – under 18 år – som anställda eller praktikanter?

Arbetsgivarens ansvar

Arbetsgivaren är skyldig att planera, genomföra och följa upp arbetet så att arbetsmiljön blir bra. De anställda ska få tillfälle att medverka i detta arbete. Arbetsmiljölagen och Arbetsmiljöverkets föreskrifter anger närmare vilka krav som ställs. Några av de föreskrifter som är särskilt viktiga vid arbete som innebär risker för våld och hot är:

- AFS 1993:2 Våld och hot i arbetsmiljön
- AFS 1990:18 Omvårdnadsarbete i enskilt hem
- AFS 1982:3 Ensamarbete
- AFS 2013:3 Minderårigas arbetsmiljö